

egyénektől függ. A ki e törvény ellen vét, az említett állomást elveszti és egész 50 font bírságig elmarasztaltatik. Az isk.-széknek mindig jogában áll egy vagy több oly tisztviselőt kinevezni, kik úgy az elemi, mint az iparos iskolai tanköteleseket iskola látogatására kényszerítsék. E szerint a kényszer oktatás Angliában egyenesen az iskola-székektől, közvetve pedig a választó polgároktól függ.

London iskola-széke más szabályzat szerint alakúl. A tagok minden harmadik év novemberében újból választatnak. Az iskola-szék elnököt maga választ akár saját kebeléből, akár nem. A nem saját kebeléből választott elnök, ipso facto tagja lesz az isk.-széknek.

A londoni isk.-szék elnöke időnként anynyi fizetést kap, melyt nyit maga az iskola-szék az Educ. Departement beleegyezésével meg szab. Jelenlegi elnöke Sir Charles Reed M. P., nemzete közoktatásügyeért lángoló, s a különböző társadalmi osztályok nevelés-ügyét mélyen ismerő hazafi. A City School Board tagjainak száma jelenleg negyvennyolcz, — köztük néhány nő. Tisztán oktatásügyi dolgokban ugyanazok a kiváltságai és kötelességei, mint a többi iskola-székeknek. Az iskola-székek minden héten tartanak ülést.

Fölméri Lajos.

(Folytatása köv.)

Adalékok Erdély geológiájához.

Dr Koch Antal egyet. ny. r. tanártól.

V. A cerithium- és congeria-rétegek elterjedéséhez Erdélyben.

Az Erdélyről eddigelé megjelent földtani térképek egyikén sincsenek még a fiatalabb harmadkori képletnek legfelső félsős- és édesvízi rétegei a tengeriektől elkülönítve, a mi nyilván azért nem történt meg, mert látszólag csekély elterjedésüknél fogva nem tulajdonítottak azoknak oly fontosságot, hogy egy átnézetes térképen külön kijelölni kelljen őket. Elterjedésükhöz egyes adatok, különösen Szeben vidékére vonatkozólag, már régebben közöltettek Aekner¹⁾ és mások által a „Hermanstädt. Verein für Naturwiss.“ közleményeiben, melyeket később Fr. R. v. Hauer „Über die Verbreitung der Inzersdorfer (Congerien-) Schichten in Oesterreich“²⁾ czimű értekezésében részben felhasználva összeállított. Hauer és Stache „Geologie Siebenbürgens“ munkájában a congeria-rétegek elterjedésére nézve valamivel több van már felsorolva s itt a cerithium-rétegek (szármát-emeletü) elterjedése is eléggé ki van emelve már, 1865-ben Herepey Károlytól jelentek meg egyes adatok Nagy-Enyed

¹⁾ Verhandl. d. kais. Leop. Carol. Akademie. Graz. XXIV. B. 2. 914 old. és Mittheil. des Siebenbürg. Ver. f. Naturwiss. Bd III. 6. old.

²⁾ Jahrb. d. k. k. geol. Reichsanst. 1860. XI. Bd. 9 old.

vidékéről (hozzá földtani térkép is.) ezen tárgyra nézve³⁾, 1873-ban pedig Csató Jánostól a Sztrígy mentéről hasonlóképpen néhány adat.⁴⁾ 1875-ben Herbich és Neumayr délkeleti Erdély édesvízi rétegeinek elterjedését és faunáját igen alaposan leírták,⁵⁾ miről az „Erd. Muzeum“ mult számában kivonat is volt közölve.

Mindezen adatokhoz újakkal járulhatok s úgy hiszem, hogy Erdély középrészének, és különösen a medenceze egyes öbleinek beható átkutatása után sok új lelhelyet sikerül még találni s hogy az eddigiek alapján is lehetséges lesz már Erdélynek egy újabb földtani térképén, a fennevezett igen fontos és érdekes rétegeknek elterjedését kijelölni s ez által kimutatni, hogy az erdélyi medenceze egykori sósvíze fokenként mint édesült ki, mint vonult mindinkább vissza és hol képezte a harmadkor végén az utolsó édesvízi tavakat és moesárokat.

Az új adatokat, melyeket a következőkben összeállítani fogunk, nagyrészt a muz. egylet, kisebbrészt a „Hermannst. Ver. f. Naturwiss.“ gyűjteményeiben szereztem, a melyekben számos idevágó kövületet találtam különböző lelhelyekről, de meghatározatlanul. Az erd. muz. egylet gyűjteményében heverő kövületanyag Pávay Elek, Lészay János és Buda Elek által gyűjtve került ide, a mint az azokhoz mellékelt feliratokról meggyőződtem. A mult tanévben a tanárképezdei gyakorlatokon **Tóth Mihály** és **Szabó Lázár** urak dícséretes szorgalommal foglalkoztak ezen anyag rendezésével és meghatározásával s miután meghatározásaikat felülvizsgálva, a tévedéseket kijavítottam, közlöm ezen tanulmányozások eredményeit, melyek főképp az erdélyi medenceze nyugoti és délnyugoti szélére vonatkoznak.

Erdély délnyugoti sarkából kiindulva s északnak haladva fel- említjük az egyes lelhelyeket, az azokon talált kövületeket és az anyagot is, melyekben előfordultak.

A) A hátszegi öböl (Strígy mente) lelhelyei.

1. **Felső-Szálláspataka.** Zöldesszürke csillámos márgában:
Cerithium pictum Bast. igen szép példányok.
Cerithium sp. *indet.*
2. **Mácesed.** Kékesszürke tömött tályagból:
Cerithium pictum Bast. szép nagy péld. gyak.
    ” *nodosoplicatum* Hörn. 1 töred. péld.
Nerita cfr. *picta* Fer. gyak.
Rissoa inflata Andr. gyak.
    ” *Lachesis* Bast, elég gyak.
    ” *angulata* Eichw, néhány péld.
Mactra podolica Eichw, elég gyak.
Cardium obsoletum Eichw (?) töredékek.

³⁾ A m. Orv. és Term. vizsg. X. nagy gyűl. munkálatai 1865. 217 és 219 l.

⁴⁾ Az „Erd. Muz. egyt.“ évkönyvei. 1871—73. VI. 104—115. l.

⁵⁾ Jahrb. d. k. k. geol. Reichsamts. 1875. 25 Bd. 401—431. l.

Ezen lelhely a cerithium rétegekre nézve tehát elég gazdagnak mondható.

3. **Rákod.** a) Homokos, kavicsos sárga agyagból:

Cerith. pictum Bast, igen sok jó péld.

Cerithium Duboisi Hörn, sok jó péld.

„ *rubiginosum* Eichw, sok jó péld.

Nerita cfr. *picta*, több jó péld.

Murex sublavatus Bast, több jó péld.

Pleurotoma obeliscus Des Moul. 1 jó péld.

Modiola cfr. *Hörnési* Rss. 1 töred. péld.

b) Durvamészben:

Cardium plicatum Eichw, köbél és benyomat.

Ezen lelhelyről a szármát emeletbeli alakok közt két tengeri alak, t. i. *Cerith. Duboisi* és *Pleurotoma obeliscoides* lévén, igen valószínű, hogy ezek a cerithium rétegek fekéjében feltárt neogén tengeri rétegekből valók s a gyűjtők által kevertettek össze.

4 **Keresztény-Almás.** Ez a szármátemeletű kőületeknek — gyűjteményünk után ítélve — leggazdagabb lelhelye, hol egyúttal, ha a különböző kőzeteket számba vesszük, nagyobb feltárások is lehetnek.

a) Finomszemű szürkés vagy rozdsasárga homokból vagy porhanyó homokkőből:

Cerithium pictum Bast. igen sok.

„ *nodosoplicatum* Hörn. néhány péld.

„ *rubiginosum* Eichw. sok péld.

Ervilia podolica Eichw. sok péld.

Ugyanezek egészen fiatal példányokban található foraminiférakkal társaságban a homokszemek közt; valamint még:

Bulla cfr. *Lajonkaireana* is 2 példányban.

Azonkívül még: *Cerithium disjunctum* Sow. több péld.

Buccinum baccatum Bast. „ „

Monodonta angulata Lmk. „ „

b) Vasrozsdás kötszerű porhanyó conglomeratban:

Cerith. pictum és *nodosoplicatum* néhány péld.

Monodonta angulata Smk. „ „

Tapes gregaria Partsch. gyak. „ „

Mactra podolica Eichw.

Cardium plicatum Eichw. „ „

Ezen conglomerathoz helyenként finomszemű homok tapad még, hihető tehát, hogy lele van települve a) alatti homokba, vagy legalább közvetlenül érintkezik vele.

c) Kékes vagy sárgásszürke szilárd, meszes, táblás homokkőben, mely átmegy homokos márgás mészkőbe is:

Tapes gregaria Partsch. néha oly roppant mennyiségben, hogy a kőzet egészen héjaiból áll;

Cerith. pictum és *nodosoplicatum* kisebb számban.

Cardium plicatum Eichw. köbelek és benyomatok.

" *vindobonense* Eichw. dtto dtto

Solen subfragilis Eichw. 1 példánynak köbele.

d) Szürkés- vagy sárgásfehér durvamészben, Popesd felé eső árokban.

Cerith. pictum, rubiginosum és nodosoplicatum köbelei és benyomatai;

Cardium obsoletum Eichw. dtto dtto

Ezekből látható, hogy a szármát emeletnek legalább is négy rétege van föltárva K.-Almás vidékén; hogy mily rendben következnek egymás alatt, arra nézve mit sem találtam feljegyezve.

5. **Felső-Pestes.** Durva márgás mészből:

Cardium obsoletum Eichw.

Ervilia podolica Eichw.

Alatta mindjárt tengeri durvamész következik *Card. Turo-
nicum* és *Pecten aduncus* kövületek lévén ugyanonnan.

6. **Nagy-Barcsa.** Kékesszürke tömött tállyagban:

Cardium cfr. *Penslii* Fuchs.

Congerina Czjzeki Hörn.

Ezek tehát kétségtelen *congerina*-rétegek.

7. **Árki.** Homokos mészből:

Tapes gregaria Eichw. jól megtartott péld.

8. **Szent-György-Válya.** A kövületekhez közet nem volt mel-
lékelve.

Cerithium pictum Bast. igen szép péld. i. gy.

" *rubiginosum* Eichw. " " " gy.

Murex sublavatus Bast. " " " gy.

Buccinum baccatum Brocc. több.

Ezeken kívül következő mélyebb tengeri rétegre mutató kö-
vületek hasonló jó megtartott állapotban.

Cerithium crenatum Brocc. 1 péld.

Cancellaria varicosa Brocc. 1 péld.

Pleurotoma obeliscus des Moul. 1 péld.

Terebra fuscata Brocc. 1 péld.

Ezek is valószínűleg a gyűjtők által alsóbb tengeri rétegek-
ből kevertettek a szármát emeletbeli kövületekhez.

9. **Magura. Magura hegy teteje.**

a) Porhanyó esigás mészből:

Cerithium pictum Bast. néhány péld.

" *rubiginosum* Eichw. sok "

" sp. (sima övökkel) 2 "

" *Mediterraneum* Desh. néhány péld.

Nerita cfr. *picta* Fér. sok péld.

Monodonta angulata Eichw. néhány péld.

Murex sublavatus Bast, igen sok péld.

Rissoa Lachesis Bast, sok péld.

" " *var. laevis* sok péld.

Ervilia podolica Eichw. sok péld. (fiatal)
Mactra cfr. *podolica* Eichw. (fiatal példányok)
Cardium plicatum Eichw. töredékek.
 „ *obsoletum* Eichw. kopva, törve gyak.
Modiola marginata Eichw. egy törött péld.
Anomya costata Eichw. 1 kopott példány, valószínűleg

belemosva v. belekeveredve.

- b) Kemény szürke táblás mészmárgában:
Cardium obsoletum Eichw. kőbelei bőven.
Ervilia podolica Eichw. „ „
- c) Meszes, agyagos, csillámos homokkőben:
Cerithium rubiginosum Eichw. jó péld.
Trochus cfr. *pictus* Eichw. 1 péld.
- d) sárgásszürke szilárd cerithiummész-kőben:
Cerith. pictum és *Cardium obsoletum* kőbelei.
- e) Oolithos, kavicsos-homokos mészkőben:
Cerith. pictum Bast. kőbelek és benyomatok:
Cardium obsoletum Eichw. kőbelek és benyomatok
Mactra podolica Eichw. „ „
- f) Barnássárga meszes homokkőben (kagylóbreccia) igen sok.
Cerithium pictum, *Ervilia podolica*, *Card. obsoletum*, *Tapes gregaria*.
- g) Kékesszürke lignites, csillámos tálgyagban, nagyon öszszelapítva: *Card. obsoletum*, *Ervil. podolica*, *Modiola marginata*.

Látható ezen sokféle kőületből és kőzetekből, hogy a Magura hegyi föltárás, melyet különben már meszsziről is láthatni, egyike lehet a legtökéletesebbeknek a szármát emeletű rétegekre nézve. A rétegsorozat itt sem volt följegyezve.

10. **Tormás.** Homokos agyagban és agyagos homokból:
Cerith. pictum, *rubiginosum* és *mediterraneum* gyak.
Buccinum baccatum Brocc. 1 péld.
Nerita cfr. *picta* Fér. több péld.

Ezekén kívül van innen igen sok tengeri rétegekre mutató puhányfaj, mi arra mutat, hogy itten együttesen vannak feltárva.

B) Az Olt folyóvidékének lelhelyei Szeben vidékén.

1. **Nagy-Pold:** *Congerina spatulata* Partsch 1 péld.
2. **Szakadát.** Kékesszürke tálgyagból:
Cerithium pictum Bast. sok péld.
 „ *rubiginosum* Eichw. sok péld.
 „ *Mediterraneum* Desh. 1 „
 „ *Zelebora* Hörn. 1 „
Trochus podolicus Dub. 2 „
Murex sublavatus Bast. 3 „
Buccinum costulatum Brocc. 3 „
Melanopsis Bouéi Fér. 1 „
 „ *Martiniana* Fér. 2 „

<i>Melanopsis pygmaea</i> Partsch.	3 péld.
<i>Cardita Partschii</i> Goldf.	2 „
<i>Tapes gregaria</i> Partsch.	1 „
<i>Cardium edule</i> L.	1 „
<i>Congeria spatulata</i> Partsch.	3 „

Ezen kövületjegyzékben a congeria és a cerithium-rétegek jellemző alakjai meg vannak, sőt néhány alsóbb tengeri neogén rétegre mutató faj is lévén közöttük — világos, hogy mindezen rétegek egymás felett előfordulnak Szakadátnál.

3. **Nagy-Disznód.** A kőzetből kiszabadított példányokban:

<i>Melanopsis Martiniana</i> Fér.	sok péld.
„ <i>impressa</i> Kraus	2 „
„ <i>avellana</i> Fuchs	több péld. töredéke
„ <i>costata</i> Fér.	1 péld.
<i>Congeria Radmanesti</i> Fuchs.	2 péld. töred.

4. **Szent-Erzsébet (Hammersdorf).** Kékesszürke tömött agyagban:

<i>Congeria Czjzeki</i> Hörn.	gyak.
<i>Cardium Penslii</i> Fuchs.	elég gyak.
<i>Valenciennesia</i> sp.*)	elég gyak.

Ezek a szt.-erzsébeti domb nyugati oldalában találtattak. Legérdekesebb mindenestre a *Valenciennesia* töredékei. A legnagyobb példány $2\frac{1}{2}$ " széles tör., egy 2-ik péld. töredék $1\frac{1}{2}$ " széles és 1" magas; egy harmadik $1\frac{1}{2}$ " széles és 2" magas, és még néhány töredék van.

5. **Rüsz (Reussen.)** Délre a helységtől kékesszürke tömött tályagban (*Congeria* képletű);

<i>Cardium</i> cfr. <i>Penslii</i> Fuchs.	lapított péld.
<i>Congeria Czjzeki</i> Hörn.	

6. **Tolmács.** Durva kagylóbreccsiában (szármát emel.)

<i>Cardium obsoletum</i> Eichw.
<i>Ervilia podolica</i> Eichw.

7. **Szász-Orbó.** Szürkés-kék tömött tályagban (*Congeria* képl.)

<i>Congeria Czjzeki</i> Hörn.
----

8. **Hamlesch.** Kékesszürke agyagban (*Congeria* képl.)

<i>Cardium Penslii</i> Fuchs.	
<i>Congeria Czjzeki</i> Hörn.	szép nagy példány.

C) **A közép-Maros folyóvidékének lelhelyei.**

1. **Koncza,** a szőlők alatt.

a) Laza homokból:

<i>Nerita Guadeloupana</i> Fér.	1 kopott péld.
---------------------------------	----------------

*) Ez a beocsini márgából jól ismert és Reuss által is ábrázolt *Valenciennesia* Rouss fajtól különbözni látszik és jóval kisebb is azon fajnál. Hauer Fer. Arbeggen vidékéről említ hasonló kövületet a congeriaagyagból. (Lásd Hantken: A beocsini márga földtani kora. Akad. értekezések. IV. k. 6. szám 6. lap.)

Melanopsis Martiniana Fér. sok jó péld.

” *Bouei* Fér.

b) Kavicsos homokból:

Unio cfr. *Bielzi* Fuchs, töredékek.

Congeria subglobosa Partsch, töredékek.

” cfr. *Partschii* Czjz. (élesebb gerinczéllel).

Melanopsis pygmaea Partsch, töred.

Congeria cfr. *spatulata* Partsch töred.

Cerithium disjunctum Sow. 2 péld.

” *pictum* Bast. igen sok.

” *rubiginosum* Eichw. elég sok.

Cardium obsoletum Eichw. töred.

Tapes gregaria Partsch. igen sok.

Pectunculus pilosus L. 1 péld. töred.

Bulla Lajonkaireana Bast. 2 péld. töred.

Kitünik ezen kövületjegyzékből, hogy Koneza jó és gazdag kövületlelhely a congeriaképletre nézve, de hogy a congeria-rétegek alatt bizonyára a cerithium — és alattok a neogen tengeri rétegek is fel vannak tárva.

2. **Nagy-Enyed.** Farkas pataki rétegek. Kékesszürke csillámos palás tályagban (cong. képl.)

Congeria cfr. *amygdaloides* Dunk. 2 db benyomata.

3. **Gombás.** a) Vörhenyes szürke agyagmárgában:

Fucoidea lenyomatok.

b) sárgásszürke conglomeratban:

Ervilia podolica Eichw.

4. **Miriszló.** Szürke mészkötszerű conglomeratban;

Cerith. pictum Bast. 1 jó péld.

5. **Oláh-Lapád.** a) Sárgásszürke porhanyó durva homokkőben és kavicsban:

Cerith. pictum és *rubiginosum* gyakori.

Cerith. Mediterraneum Desh. 1 tör. péld.

Cardium sp.

Melanopsis impressa Kraus. több jó péld.

Ezeket kívül neogén tengeri kövületek is vannak innen, úgy hogy a fiatal harmadkori rétegek egész sorozata meg kell, hogy legyen.

6. **Harai-hegyek.** Sárgásszürke tályagban (cong. képl.)

Cardium cfr. *Syrmiense* Hörn. lapított benyomatok.

Congeria Czjzeki Hörn.

7. **Apahida.** Sárgásszürke csillámos tályagban (cong. képl.)

Cardium cfr. *Hantkeni* Fuchs, benyomata.

8. **Ozd.** Hasonló anyagban (cong. képl.):

Cardium cfr. *Hantkeni* Fuchs, benyomatai.

Congeria Czjzeki Hörn.

9. **Maros-Sülye.** Sárgászürke tályagban (cong. képl.)
Cardium cfr. *Hantkeni Fuchs*.
10. **Oláh-Solyos.** Mészkötszerű durva homokkőben:
Congerina Radmanesti Fuchs. 2 péld.
11. **Buzás-Bocsárd,** Kékesszürke csillámos tályagban:
Cardium cfr. *Hantkeni Fuchs*, lenyom.
12. **Vingárd.** Sárga csillámos agyagban és conglomerátban:
Congerina Radmanesti Fuchs. 1 ép péld.
13. **Péterfalva.** Balázsfalva mellett. Kékesszürke tályagban:
Congerina Czjzeki Hörn.
14. **Kapudi hegyek.** Sárgásszürke tályagban:
Cardium cfr. *Hantkeni Fuchs*, benyomata.
15. **Kőhalom.** Durva laza porondban (cerith. képl.)
Cerithium pictum Eichw.
Cardium obsoletum Eichw.
Tapes gregaria Partsch. sok apró jó péld.

D) A Szamos folyóvidékének lelhelyei.

1. **Magy.-Köblös.** Kimosva és kopva:
Melanopsis Martiniana Fér igen szép nagy 2 péld.
Congerina subglobosa Partsch. nagy péld. töred.
2. **Halmágy (a Szilágyság felé)** Kimosott példányokban:
Melanopsis Martiniana Fér.
Melanopsis cfr. *vindobonensis Fuchs*.

E két lelhely tehát elég bizonyíték arra nézve, hogy a Szamos folyóvidékén sem hiányoznak egészen a fiatal harmadkori képletnek félsós- és édesvízi rétegei s valószínű, hogy beható kutatások után még több helyen is ki lesznek mutathatók.

Általános következtetés gyanánt ezen adatok nyomán is ki mondható már, hogy míg a félsósvízi- vagyis cerithium-rétegek különösen Erdély délnyugati sarkában, az ugynevezett hátszegi öbölben vannak kifejlődve, addig az édesvízi- vagy congeriarétegek Erdély egész déli és nyugati szélé mentében elnyúlnak s a Maros mentében mélyen behatolnak az egykori medence középebe is. A Mezőségen eddigél nincsenek még kimutatva cerithium- és congeria-rétegek, de az eddigiek után nem épen valószínűtlen, hogy ott is feltalálhatók lesznek, habár igen kis helyekre szorítkozva és diluvialis rétegektől elborítva is.

Adalékok a sokszoros burkonytömlők casuistikájához.

(Ein Beitrag zur Casuistik multip.ler Echinococcen.)

Rohde, Arch. d. Heilk. XVII. évf. 1. füz. 45—62 ll.

35 éves nőnél a felhastájon duzzadás és heves szúró fájdalom lépett fel, melyek a rásztlájra és a csipvákbel tájra kisugároztak. Egy hó múlva ezen fájdalmak eltűntek — de rövid idő múlva beteg a